

KALINOWSKI Wojciech (1919-1992), architekt, historyk architektury i urbanistyki, teoretyk konserwacji architektury, prof. Politechniki Warszawskiej, dyrektor Ośrodka Dokumentacji Zabytków.

Ur. 23 II 1919 w Warszawie. Ojciec Zygmunt był prawnikiem, matka – Stefania z Szustrów (znana rodzina warszawska, właściciele pałacyku przy ul. Puławskiej). Staranne wykształcenie wyniósł z domu rodzinnego o wielopokoleniowych tradycjach kulturalnych. W 1938 ukończył Gimnazjum im. Rondtalera w Warszawie o profilu matematyczno-przyrodniczym. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939, w czasie której został ranny. Po zakończeniu działań wojennych natychmiast zaangażował się w pracę konspiracyjną. W 1940 został aresztowany, więziony przez gestapo w al. Szucha, wywieziony do obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen, następnie Mauthausen-Gusen i Dachau. Dzięki szczególnym okolicznościom udało mu się uniknąć dalszej deportacji. Po powrocie do Warszawy wstąpił w roku akademickim 1942/43 na tajne studia na Wydz. Architektury Politechniki Warszawskiej, kontynuując również pracę konspiracyjną w AK. Studia przerwało powstanie warszawskie, w którym brał czynny udział na Mokotowie. Po powstaniu został internowany w obozie Fellingsbostel, następnie Bergen-Belsen, Grossborn, Sandbostel i Lubece.

W 1945 powrócił do kraju i w l. 1946-61 pracował na Wydz. Architektury PW jako asystent prof. Jana Zachwatowicza w Katedrze Architektury Polskiej. W 1957 uzyskał dyplom inż. architekta, w 1961 stopień doktora nauk technicznych za pracę *Budownictwo przemysłowe manufaktur włókienniczych w Królestwie Polskim 1815-1830* i w tymże roku stopień docenta na podstawie dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej *City Development in Poland up to mid-19th Century* opublikowanej w USA. W 1963 decyzją centralnej Komisji Kwalifikacyjnej uzyskał status samodzielnego pracownika naukowo-badawczego i docenturę na Uniw. Mikołaja Kopernika w Toruniu, w 1970 status samodzielnego pracownika naukowego w Instytucie Historii Kultury Materialnej PAN. Od 1951 był zatrudniony w Instytucie Urbanistyki i Architektury kolejno jako asystent, adiunkt w Dziale Historii Budowy Miast, kierownik Zakładu Dokumentacji i Informacji Naukowej (1956-59), wicedyrektor i sekretarz naukowy (1958-66). W 1973 mianowany profesorem. W 1975 objął stanowisko dyrektora Ośrodka Dokumentacji Zabytków podległego Min. Kultury i Sztuki.

Był bardzo aktywny zarówno na polu naukowym i dydaktycznym, jak w zakresie ochrony zabytków i działalności społecznej. Praca w Zakładzie Architektury Polskiej na Wydz. Architektury PW, gdzie dominowała jedzcze idea O. Sosnowskiego tworzenia interdyscyplinarnych badań, miała decydujący wpływ na dalszą postawę badawczą K. Pierwsze prace poświęcone były architekturze drewnianej małych miast. Następnie zainteresowania jego koncentrowały się na szeroko pojętej problematyce historycznych zespołów miejskich i ich ochronie. Współpracując z Przedsięb. Państw. Pracownie Konserwacji Zabytków opracował kilkanaście studiów historyczno-urbanistycznych z pełnym wykorzystaniem materiałów archiwalnych, kartograficznych, ikonograficznych (Busko Zdrój, Drohiczyn, Góra Kalwaria, Iłża, Inowłódź, Lublin, Nowe Miasto Lubawskie, Piotrków Trybunalski, Przedbórz, Pułtusk Pyzdry, Radom, Rawa Mazowiecka, Sandomierz, Siemiatycze, Sieradz, Sochaczew, Stary Sącz, Uniejów, Wąchock). Studia te wykorzystywane były do zagospodarowania przestrzennego i rewaloryzacji.

Część z nich pozostała w maszynopisie w archiwach PP PKZ lub woj. konserwatorów zabytków. K. Podjął również pionierskie badania nad architekturą XIX w. - Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego, w tym także architektury przemysłowej. Liczba znaczących publikacji, w tym wielu syntetycznych, wynosi ponad 200, nie licząc kilkunastu pozostających w maszynopisie, a także ekspertyz, recenzji prac doktorskich i habilitacyjnych (wykaz publikacji KaiU 1988, z. 1-2).

Od 1960 przez kilkanaście lat był wykładowcą w Instytucie Historii Sztuki Uniw. Warszawskiego. Od roku akademickiego 1969/70 aż do ostatnich lat życia prowadził zajęcia w Zakładzie Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa Wydz. Sztuk Pięknych UMK w Toruniu, w l. 1977-80 z konserwacji zabytków na Wydz. Politechniki Łódzkiej, równocześnie na większości wydziałów architektury innych uczelni, na których podejmowano problematykę zabytkowych zespołów miejskich, a także w l. 1966-67 na Uniw. Technicznym w Dreźnie.

W zakresie ochrony zabytków, poza propagowaniem samej idei poprzez publikacje, odczyty, aktywny udział w wielu sesjach międzynarodowych, przygotował (przy współudziale Andrzeja Olszewskiego) i wdrożył – jako dyrektor Ośrodka Dokumentacji Zabytków – system ewidencji zabytków architektury i budownictwa obowiązujący służbę konserwatorską w całym kraju do dziś. W okresie jego kadencji rozpoczęto w ODZ ewidencję stanowisk archeologicznych. Prowadził współpracę ODZ z ogólnopolskimi programami naukowymi PAN i wyższych uczelni. Był wielokrotnie powołany jako ekspert przy podejmowaniu istotnych decyzji dotyczących enklaw zabytkowych w miastach i obiektów architektonicznych, mając znaczny wpływ na prawidłowość postępowań.

Promował i wspierał inicjatywy społeczne dotyczące propagowania wiedzy i ochrony zabytków, zwłaszcza w ośrodkach prowincjonalnych (np. w Radomiu). Był członkiem Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS (Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków i Miejsc Zabytkowych), Stow. Architektów Polskich, współzałożycielem Stow. Konserwatorów Zabytków, aktywnym członkiem Sekcji Historii Architektury i Urbanistyki PAN. Wielokrotnie reprezentował Polskę na forach międzynarodowych. Był dwukrotnie członkiem redakcji, a w l. 1982-91 redaktorem naczelnym "Kwartalnika Architektury i Urbanistyki", członkiem rady redakcyjnej "Ochrony Zabytków", wydawnictwa "Arkady", stałym współpracownikiem "Spotkań z Zabytkami" i wielu innych czasopism fachowych.

Odznaczony Krzyżem Powstania Warszawskiego przez rząd RP na uchodźstwie, Złotym Krzyżem Zasługi, Kawalerskim Krzyżem Orderu Odrodzenia Polski, złotą odznaką "Za Opiekę nad Zabytkami", uhonorowany nagrodą I stopnia za całokształt działalności w ochronie zabytków i dydaktyce przez min. Kultury i sztuki.

Żonaty dwukrotnie. Z pierwszego małżeństwa miał dwóch synów – Michała i Marka. Druga żona, Ewa Kierzkowska-Kalinowska, jest archeologiem. Zmarł 18 III 1992, pochowany w grobie rodzinnym na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

M. K o n o p k a, Prof. dr hab. inż. arch. Wojciech Kalinowski, OZ 1992, nr 1-2, s. 3-6; KaiU 1998, z. 1-2 [poświęcony w całości pamięci Wojciecha Kalinowskiego; tu pełny wykaz publikacji w oprac. Jakobiny Kowalczyk]; relacja żony Ewy Kierzkowskiej-Kalinowskiej i Henryka Jaworowskiego; wspomnienia i notatki autorki.